

UWAGI Polskiej Izby Książki do projektów rozporządzeń Ministra Edukacji i Nauki z dnia 08.06.2021 r zmieniających rozporządzenia:

- 1) w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej,
- 2) w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.

Odnosząc się do projektowanych przez MEiN zmian w wykazach lektur, wydawcy edukacyjni wraz z wydawcami literatury dziecięcej i młodzieżowej proponują przywrócenie kilku lektur uzupełniających oraz zwiększenie zakresu zmian w wykazie lektur obowiązkowych i uzupełniających.

Propozycje te w obrębie lektur obowiązkowych polegają na pominięciu kilku tytułów lub też na rezygnacji z omawiania niektórych utworów w całości – na rzecz skupienia się na starannie wybranych fragmentach tych utworów.

Natomiast w obrębie lektur uzupełniających – dopisanie tytułów dodatkowych z literatury współczesnej, które warto omawiać z uczniami ze względu na ich walory edukacyjne, wychowawcze, elementy konstrukcyjne utworu oraz jego warstwę językową. Wielu uczniów pochodzi z domów, gdzie książki nie są obecne i szkoła jest jedynym miejscem, w którym dzieci te mają kontakt z literaturą. Rodzice i uczniowie często traktują lektury uzupełniające jako źródło informacji o tym, co warto przeczytać poza lekcjami języka polskiego, a znajomość najnowszej literatury pozwala uczniowi uczestniczyć w czasie rzeczywistym w życiu kulturalnym i być aktywnym odbiorcą współczesnych mu dokonań literackich. Dużym walorem literatury dla dzieci i młodzieży jest przedstawienie w niej świata rozpoznawalnego przez ucznia, opisanego współczesnym mu językiem, co sprzyja rozwojowi jego zainteresowań i zachęca go do przeczytania kolejnej książki.

Dołożono starań, aby proponowane zmiany, analogicznie do zmian zawartych w projekcie MEiN, nie skutkowałyby zwiększeniem zakresu wymagań z języka polskiego na egzaminie ośmioklasisty i egzaminie maturalnym ani też koniecznością wymiany podręczników szkolnych.

Niniejszy dokument przygotowano na podstawie:

- wyników badań¹ na temat możliwości realizacyjnych obecnie obowiązującej listy lektur w szkole podstawowej oraz ponadpodstawowej², przeprowadzonych wśród aktywnie uczących, doświadczonych nauczycieli języka polskiego w powyższych typach szkół;
- raportu Biblioteki Narodowej „Stan czytelnictwa w Polsce w 2020 roku”.

---

¹ Badanie ilościowe dotyczące postrzegania listy lektur zrealizowane przez Synergion w 2020 r.; przeprowadzone na próbie przynajmniej 200 nauczycieli z każdego z czterech segmentów: szkoła podstawowa, klasy 4-6; szkoła podstawowa, klasy 7-8; szkoła ponadpodstawowa, zakres podstawowy; szkoła ponadpodstawowa zakres rozszerzony.

² Badanie jakościowe dotyczące m.in. doboru lektur do podręcznika dla klasy 4 szkoły ponadpodstawowej w 2021 r.

I ETAP EDUKACYJNY KLASY I – III Proponuje się przywrócenie poniższych lektur, które zostały usunięte.	
<p>Leszek Kołakowski, <i>Kto z was chciałby rozweselić pechowego nosorożca</i></p>	<p>Książeczka napisana dla córki autora jeszcze w latach 60-tych. Jednak komunistyczna cenzura zablokowała wydanie książki i tekst wyszedł jedynie w drugim obiegu. Po prawie czterdziestu latach, w 2006 roku, po raz pierwszy ukazała się oficjalnie, a w 2016 roku została wpisana na listę lektur i zyskała bardzo dobre opinie nauczycieli. Uczniowie od razu polubili nosorożca, który marzył o fruwaniu. Pełne humoru rysunki wzbogacają tekst o szczęściu, przyjaźni i marzeniach. Książka wpisuje się w podstawę programową – rozwija umiejętność czytania prostych tekstów, rozwija wyobraźnię, kształci wrażliwość estetyczną i moralną.</p>
	<p>Opowiadanie o sympatycznym psiaku, którego imię jest skrótem od Ekstraordinary Life Form (bardzo niezwykła forma życia), to według nauczycieli i bibliotekarzy jedna z najchętniej czytanych lektur w klasach I-III. Ale nie tylko, jak donoszą pedagodzy, aktywizuje dzieci do pomocy bezdomnym zwierzętom (zbiórki karmy dla zwierząt ze schroniska). Książka mówi o rodzinie, która przyjmuje do domu psa ze schroniska. Dzięki empatii, szacunkowi do zwierząt, jaki okazują mu nowi opiekunowie – szczeniak Elf odżywa. Czytając tę książkę, dziecko rozumie, że przyjaźń i bliskość w rodzinie są kluczowe dla każdego z nas, także dla braci mniejszych, kochających nas bezwarunkowo i zależnych od nas. Dzięki tej książce dziecko czuje, że wzięcie odpowiedzialności za słabsze, zależne od niego stworzenie, bycie dla niego dobrym opiekunem daje radość, buduje, jest dobrem w czystej postaci.</p> <p>W podstawie programowej: a) w wymaganiach ogólnych, zgodnie z którymi uczeń m.in. osiąga umiejętność rozumienia odczuć zwierząt, wyrażania tych stanów za pomocą wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz artystycznych form wyrazu; b) w wymaganiach szczegółowych w edukacji przyrodniczej: prowadzi proste hodowle roślin, przedstawia zasady opieki nad zwierzętami, domowymi, hodowlanymi i innymi; c) w etyce: (1) określa, co jest dobre, a co jest złe, w otaczającym go świecie i w świecie poznawanych tekstów oraz podaje uzasadnienie swojego zdania; (2) naśladuje i przyjmuje jako własne zachowania dobre na podstawie doświadczeń ze świata realnego oraz przykładów płynących z tekstów literackich, filmów i innych źródeł.</p>

II ETAP EDUKACYJNY KLASY IV–VI LEKTURY OBOWIĄZKOWE		
Jest	Proponowana zmiana	Argumentacja zmiany
Henryk Sienkiewicz, <i>W pustyni i w puszczy</i>	propozycja omawiania lektury we fragmentach (nie w całości)	<p>Znaczący procent przebadanych nauczycieli wskazał ten utwór jako zbyt trudny w odbiorze dla współczesnych uczniów szkoły podstawowej, stojący w sprzeczności z postawami, które ma promować podstawa programowa. Jest to dzieło bardzo obszerne, zawierające archaiczne słownictwo, które sprawia, że uczeń, skupiając uwagę na rozszyfrowywaniu podstawowego znaczenia wypowiedzi, nie podąża za fabułą – to doświadczenie trudu czytelniczego mocno zniechęca młodych ludzi do podejmowania aktywności czytelniczej i utrwala w nich przekonanie, że czytanie książek wiąże się z ogromnym wysiłkiem.</p> <p>Niektóre fragmenty powieści, ze względu na krzywdzące przerysowania, wymagają czytania krytycznego, wiedzy na temat kolonializmu, więc wskazane byłoby wybranie i zaprezentowanie uczniom konkretnych, wartościowych fragmentów (np. pielęgnowanie Nel przez Stasia i rozmowa z Lindem, zakończenie z informacją o wyrzyciu przez Stasia napisu „Jeszcze Polska nie zginęła”). Warto w tym miejscu wspomnieć, że na wybranych fragmentach <i>W pustyni i w puszczy</i> można wyczerpująco omówić pojęcie powieści przygodowej, zaś utrwalanie cech gatunkowych tej odmiany powieści umożliwiają pozycje z wykazu lektur uzupełniających (np. zaproponowana w projekcie powieść Longina Jana Okonia, <i>Tecumseh</i>). Rezygnacja z omawiania w całości <i>W pustyni i w puszczy</i> nie wiąże się też z uszczupleniem wiedzy o twórczości Henryka Sienkiewicza, która jest wymagana w szkole podstawowej - bowiem wciąż na liście lektur figuruje omawiane w całości <i>Quo vadis</i>, z którym zapoznają się uczniowie klas VII–VIII, a więc już dojrzałsi odbiorcy dzieł literackich.</p>

II ETAP EDUKACYJNY KLASY VII–VIII LEKTURY OBOWIĄZKOWE		
Jest	Proponowana zmiana	Argumentacja zmiany
Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni i trenów, w tym tren I, V, VII i VIII	rezygnacja z trenów I, V	Ograniczenie liczby utworów Jana Kochanowskiego w wykazie lektur obowiązkowych byłoby znacznym odciążeniem dla ucznia, dla którego język trenów jest trudny (objaśnienia w przypisach obejmują w wielu wypadkach całe frazy, co sprowadza omawianie utworu do przekładania go na język współczesny), a w żaden sposób nie zubożyłoby jego wiedzy. Pozostałe treny, wymienione w wykazie lektur, umożliwiają bowiem wyposażenie uczniów w podstawową wiedzę o tematyce i walorach artystycznych utworów Jana Kochanowskiego. Przypuszczalnie z tych właśnie względów treny I oraz V zostały wykreślone z wymagań egzaminacyjnych dotyczących egzaminu ósmoklasisty w latach 2021 i 2022, co sprawiło, że nie są omawiane w szkole podstawowej. Rezygnacja z tych pozycji w wykazie byłaby więc niejako zatwierdzeniem obecnie funkcjonującego w szkołach stanu. Warto również zauważyć, że lektura trenów powraca na kolejnym etapie edukacyjnym, gdy odbiorca jest bardziej dojrzały i ma większe szanse na ubogacający odbiór dzieł (pozycja nr 11 dla ZP na liście lektur obowiązkowych).
Ignacy Krasicki, <i>Żona modna</i>	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Podstawa programowa dla szkoły podstawowej nie wprowadza pojęcia satyry, jest ono realizowane dopiero na późniejszym etapie edukacyjnym. Omawianie tekstu o tak specyficznym gatunku bez kontekstu gatunkowego utrudnia uchwycenie specyfiki utworu, dostrzeżenie perspektywy „krzywego zwierciadła”, a zatem właściwe odczytanie przesłania utworu. Utrudnieniem jest także język tekstu – satyra ta wymaga bardzo rozbudowanych przypisów, których objętość przekracza objętość całego utworu. Powoduje to, że uwaga odbiorcy przekierowuje się z analizy tekstu na analizę przypisów, co uniemożliwia docenienie walorów językowych dzieła Ignacego Krasickiego. Omawianie satyr Ignacego Krasickiego jest przewidziane w podstawie programowej dla szkoły ponadpodstawowej (pozycja nr 17 dla ZP na liście lektur obowiązkowych) – i to właśnie na III etapie edukacyjnym uczeń jest wyposażony w aparat pojęciowy oraz zestaw kompetencji sprzyjający pogłębionej analizie i interpretacji wskazanej satyry.
Stefan Żeromski, <i>Szyfowe prace</i>	omawianie lektury we fragmentach	Utwór ten usunięto z wymagań egzaminacyjnych na rok 2021 oraz 2022, więc rezygnacja z niego jako lektury omawianej w całości potwierdziłaby oficjalnie obecnie

	(nie w całości)	funkcjonujący porządek. Zasadność tego kroku potwierdzają głosy nauczycieli – niemal jedna trzecia przebadanych polonistów wskazała <i>Szyfowe prace</i> jako utwór, z którego można by zrezygnować, aby odciążyć uczniów. Ze względu na wartości wpisane w dzieło Stefana Żeromskiego z pewnością warto byłoby, aby uczniowie mieli możliwość zapoznania się ze ściśle wyznaczonymi, starannie wyselekcjonowanymi fragmentami tej powieści (m.in. lekcja języka polskiego z udziałem Zygiera). Wówczas uwaga młodych odbiorców zostanie ukierunkowana na to, co z dydaktycznego punktu widzenia jest najistotniejsze.
Melchior Wańkowicz, <i>Tędy i owędy</i> (wybrany reportaż)	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Ponad jedna trzecia przebadanych nauczycieli wskazała ten utwór jako zbyt trudny w odbiorze dla współczesnych uczniów z klas VII–VIII, zbyt erudycyjny i niezachęcający do poszerzania zainteresowań czytelniczych. Warto ponadto zwrócić uwagę, że tekst ten zawiera fragmenty bardzo swobodne obyczajowo, wymagające znajomości kontekstu społeczno-historycznego, a także specyficznego poczucia humoru autora – fragmenty te, odczytane wprost, mogą okazać się dla uczniów szokujące. Kolejnym argumentem przemawiającym za pominięciem tego utworu Wańkowicza w wykazie lektur jest fakt, że może on utrudniać uczniom uchwycenie istoty reportażu, jego cech gatunkowych – <i>Tędy i owędy</i> to bowiem niejednoznaczny gatunkowo przykład. Bardziej wartościowe dydaktycznie byłoby omówienie specyfiki formy reportażu na przykładzie tekstu współczesnego, w czytelny sposób spełniającego wymogi gatunku.

II ETAP EDUKACYJNY KLASY IV–VIII LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE	
Propozycja poszerzenia listy lektur uzupełniających o nowe, współczesne pozycje (24% przebadanych nauczycieli postuluje wzbogacenie listy lektur o literaturę współczesną). Zaproponowane poniżej tytuły skłaniają do refleksji, pobudzają wyobraźnię, poruszają tematy atrakcyjne dla młodego czytelnika, a przy tym napisane są piękną polszczyzną (w wypadku ostatniego utworu – doskonały przekład na język polski).	
Marcin Szczygielski, <i>Teatr Niewidzialnych Dzieci</i>	Wartościowa powieść ze względu na jej walory literackie oraz wprowadzanie odbiorców w świat wartości (poprzez pokazanie reakcji na wybuch stanu wojennego, działania w obrębie teatru, ukazanie relacji), w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych.
Joanna Rudniańska, <i>Kotka Brygidy</i>	Powieść o dorastaniu w czasach II wojny światowej, sprzyjająca formowaniu poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób, o czym mowa w Preambule podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej.
Małgorzata Warda, <i>5 sekund do Io</i>	Powieść o wpływie gier, o wyborze między dobrem a złem, dająca szansę na rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
Paweł Beręsewicz, <i>Szeptane</i>	Wartościowy literacko, kompozycyjnie, językowo tekst o manipulacji, wiralach, reklamie, który sprzyja rozwijaniu rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe, a także pomaga rozpoznać i rozróżnić środki perswazji i manipulacji.
Clémentine Beauvais, <i>Paszty, do boju!</i>	Powieść o zmaganiach w okresie dojrzewania, o samoakceptacji, zachęcająca do aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny (punkt 9. Warunków i sposobów realizacji podstawy programowej z języka polskiego dla szkoły podstawowej), a także pomagająca zhierarchizować wartości.
Przywrócenie do wykazu lektur uzupełniających książki Nancy H. Kleinbaum, <i>Stowarzyszenie Umarłych Poetów</i> . Pozycja ta zgodnie z podstawą programową stanowi przykład różnorodności kontekstu kulturowego i społecznego dla polskiego ucznia. Porusza problem odnajdywania tożsamości, swoich wartości, jakimi warto kierować się w życiu. Książka opowiada również o niezwykłym nauczycielu, który otwiera umysły swoich podopiecznych, ukazuje im uroki literatury i poezji, uświadamia, że ich drogą nie są utarte szlaki, a ścieżki, które mogą obrać samodzielnie.	
Umieszczenie w wykazie lektur uzupełniających pozycję <i>Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi</i> Rafała Kosika. Autor promuje przyjaźń i rolę rodziny w życiu człowieka. Pokazuje młodym ludziom jak radzić sobie z nastoletnimi problemami, w przystępny sposób wyjaśnia zagadnienia naukowe, popularyzuje wiedzę. Tym samym powieść ta realizuje wiele zadań wynikających z podstawy programowej: opisuje złożoność świata i postaw oraz systemów wartości. Poprzez zróżnicowanie sytuacji materialnej rodzin bohaterów autor uczy empatii i szacunku do innego człowieka. Mimo iż wg. opinii MEiN zastrzeżenia budzi warstwa składniowo-leksykalna języka oraz zawartość merytoryczna (m.in. kreacja świata przedstawionego) tej książki, to jednak jest ona chętnie czytana przez nastolatków, zwłaszcza przez chłopców. Jest to niebagatelny argument na rzecz akcji upowszechniania i rozwoju czytelnictwa wśród młodzieży.	

III ETAP EDUKACYJNY ZAKRES PODSTAWOWY LEKTURY OBOWIĄZKOWE		
Jest	Proponowana zmiana	Argumentacja zmiany
Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i>	przesunięcie pozycji do listy lektur na zakres rozszerzony	Pogłębiona analiza utworu, pozwalająca na dostrzeżenie jego kunsztu wymaga od odbiorcy takich narzędzi i aparatu pojęciowego, w jakie nie jest wyposażony uczeń zakresu podstawowego (m.in. providencjalizm, odwołania do historiozofii Hegla).
Wybrane wiersze Wojciecha Wencła	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Zaangażowanie polityczne poety oraz odniesienia do współczesnych wydarzeń obecne w jego wierszach powodują, że istnieje zagrożenie odejścia podczas dyskusji na lekcji od analizy i interpretacji utworów w kierunku kwestii niemerytorycznych, które mogłyby pogłębić ewentualne podziały społeczne lub do takich podziałów doprowadzić. Ponadto postawa pisarza (np. jego wypowiedzi na Twitterze, z których mocno przebijają radykalne, osobiste poglądy twórcy) stoi w sprzeczności z wartościami, które promuje podstawa programowa (cytat z Preambuły podstawy programowej kształcenia ogólnego: „Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka”). Zagroza to budowaniu przez młodzież dobrych relacji, wzmacnia podziały i negatywnie wpływa na przebieg procesu dydaktycznego. Język, którym pisarz posługuje się w swoich niektórych wypowiedziach, daleki jest także od idei etyki słowa. Zachowanie twórcy nie licuje z powagą autora będącego w kanonie. Wszyscy nauczyciele biorący udział w badaniach dotyczących doboru tekstów do podręcznika dla klasy IV wskazali tego autora jako nieprzystającego do pozostałych wybitnych współczesnych twórców, uznawali go ponadto jednoznacznie za epigona.

III ETAP EDUKACYJNY ZAKRES ROZSZERZONY LEKTURY OBOWIĄZKOWE		
Jest	Proponowana zmiana	Argumentacja zmiany
Arystofanes, <i>Chmury</i>	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Lektura ta okazuje się za trudna dla uczniów (potwierdzają to głosy 57% przebadanych nauczycieli), którzy w dotychczasowej edukacji zetknęli się z literaturą antyku tylko na przykładzie mitologii – są więc nieprzygotowani do pogłębionej interpretacji, której wymagają <i>Chmury</i> . Komizm sztuki Arystofanesa jest nieczytelny dla współczesnego ucznia, wymaga bowiem znajomości bardzo szczegółowego kontekstu epoki, a także pojęć, z którymi uczeń po szkole podstawowej do tej pory się nie spotkał, a które wymagają dokładnego omówienia: <i>karykatura, parodia, ironia, obscena</i> . Także tłumaczenie utworu nie ułatwia odbioru, wydaje się ono zarówno uczniom, jak i nauczycielom archaiczne, zawiera bowiem trudne i nieznane pierwszoklasistom słownictwo. Jednym z powodów nieprzystawalności tego utworu do możliwości percepcyjnych uczniów klas I jest także dosadny humor, zawarta w utworze obscena – wulgaryzmy, sprośne dowcipy oraz opisy nieprzyzwoitych zachowań.
Wergiliusz, <i>Eneida</i> (fragmety)	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	<i>Eneida</i> ukazuje mitologiczne początki Rzymu, jest również pochwałą trwałości idei państwa i niezłomności narodu. Młodym odbiorcom trudno jednak rozpoznać te walory, gdyż język utworu jest dla nich niezrozumiały. Ponadto dokonania Eneasza nie przywodzą uczniom na myśl Oktawiana Augusta, bowiem uczniowie nie dysponują taką wiedzą, by rozpoznać aluzje zawarte w utworze. Uwaga odbiorcy skupia się przede wszystkim na zrozumieniu poszczególnych treści. Uczeń nie potrafi powiązać poszczególnych wątków w całość, trudno mu dociec, że <i>Eneida</i> ma charakter parenetyczny. Ponadto warto zauważyć, że pojęcie eposu w szkole ponadpodstawowej realizowane jest na przykładzie <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> . Aż 40% przebadanych nauczycieli wskazuje ten utwór jako za trudny w odbiorze, ponadto nakład sił i czasu, które trzeba włożyć w wyjaśnianie zawichości tej lektury, zniechęca uczniów do poznawania dziedzictwa literatury europejskiej.
św. Augustyn, <i>Wyznania</i> (fragmety)	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Tekst jest trudny dla ucznia szkoły ponadpodstawowej. Uczniowie nie doceniają walorów publikacji, jej duchowego wymiaru, nie mają bowiem przygotowania merytorycznego w tym zakresie. Łatwiej im zapoznać się z poglądami św. Augustyna na podstawie krótkich opracowań dotyczących całości dzieła niż na podstawie różnych jego fragmentów.

		Ponad jedna trzecia przebadanych nauczycieli uznała ten utwór za zbyt trudny w odbiorze. Dlatego uznali, że można z niego zrezygnować, ponieważ nakład sił i czasu, które trzeba włożyć w wyjaśnianie zawichości lektury, zniechęca uczniów do poznawania dziedzictwa literatury europejskiej.
św. Tomasz z Akwinu, <i>Summa teologiczna</i> (fragmenty)	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Tekst św. Tomasza jest zbyt trudny dla młodego czytelnika, stanowi zbyt duże obciążenie ucznia klasy pierwszej szkoły ponadpodstawowej, co potwierdza aż 43% przebadanych nauczycieli. Uczniom łatwiej jest przyswoić założenia średniowiecznej filozofii i teologii, gdy są one opisane w punktach, niż gdy mają je wydedukować na podstawie fragmentów dzieła.
Juliusz Słowacki, <i>Lilla Weneda</i>	usunięcie pozycji z listy lektur obowiązkowych	Uczniowie nie znają źródeł, do których odwoływał się Juliusz Słowacki (arcydzieła antycznych tragików i mitologia ludów Północy, a także <i>Pieśni Osjana</i>), trudno im więc zrozumieć istotę dramatu. W wypadku tego utworu konieczna jest również dogłębna znajomość koncepcji historyzoficznych, bez której utwór staje się hermetyczny. Warto nadmienić, że <i>Lilla Weneda</i> ze względu na skomplikowaną historiozofię i jej poetycką symbolikę stanowi wciąż wyzwanie interpretacyjne dla historyków i teoretyków literatury. Badania wskazują, że ponad połowa przebadanych nauczycieli wytypowała ten właśnie utwór do usunięcia z wykazu lektur obowiązkowych na poziomie rozszerzonym.

III ETAP EDUKACYJNY ZAKRES PODSTAWOWY LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE Propozycja poszerzenia podanej listy lektur uzupełniających o nowe, współczesne pozycje (27% przebadanych nauczycieli postuluje wzbogacenie listy lektur o literaturę współczesną)	
Anna Świrszczyńska, <i>Budowałam barykadę</i>	Dzieło poszerza świadomość kontekstową uczniów o informacje na temat powstania warszawskiego, pozwala im na odwoływanie się do wartości uniwersalnych związanych z postawami społecznymi. Jest godne omówienia również ze względu na walory językowe wchodzących w jego skład utworów.
Ewa Lipska, wybór poezji	Ze względu na artyzm oraz przekazywane wartości, które sprzyjają kształtowaniu potrzeby ich odkrywania, docierania do prawdy oraz rozwijania wrażliwości na piękno, zdolności odróżniania dobra od zła jako podstawy do konstruowania własnego światopoglądu.
Krzysztof Miłobędzka, wybór poezji	Ze względu na artyzm utworów, umożliwiający kształtowanie wrażliwości estetycznej uczniów.
Wiesław Myśliwski, <i>Traktat o łuskaniu fasoli</i> lub <i>Widnokrąg</i>	Napisane piękną polszczyzną powieści otwierające przed uczniami drogę do poszukiwania prawdy, sensu życia, sprawiedliwości, dobra – wartości zapisanych w podstawie programowej.
Stefan Chwin, <i>Hanemann</i>	Powieść ukazująca wielowymiarowość człowieka i jego działań, dająca uczniom szansę na rozmowę o wartościach, napisana piękną polszczyzną.
Magdalena Tulli, <i>Włoskie szpilki</i>	Opowiadania wspierające zapisane w podstawie programowej rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej, a przy tym poszerzające świadomość kontekstową na temat rozliczeń z przeszłością PRL-u, skłaniające do rozmów o wadze więzi rodzinnych, nabywania samoświadomości.
Olga Tokarczuk, <i>Prawiek i inne czasy</i>	Uniwersalna powieść skłaniająca odbiorcę do czytania kontemplacyjnego, wspierająca wymienione w podstawie programowej wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka.

III ETAP EDUKACYJNY ZAKRES ROZSZERZONY LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE Propozycja poszerzenia podanej listy o nowe, współczesne pozycje (27% przebadanych nauczycieli postuluje wzbogacenie listy lektur o literaturę współczesną)	
Joseph Heller, <i>Paragraf 22</i>	Powieść kształtująca umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (pkt.11. celów kształcenia w podstawie programowej), ukazująca poprzez groteskę bezsens wojny.
Marek Bieńczyk, eseje	Ze względu na wirtuozerię słowa, przypomnianie ważnych postaci z historii, wspieranie poczucia odpowiedzialności za własny rozwój oraz wybory życiowe.
Marcin Wicha, eseje, np. Rzeczy, których nie wyrzuciłem	Ze względu na piękną polszczyznę oraz umożliwienie uczniom rozpoznawania w tekstach odniesień egzystencjalnych, aksjologicznych i historycznych.

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA LEKTURY OBOWIĄZKOWE
<p>Propozycja przywrócenia do wykazu lektur obowiązkowych wybranych wierszy Marcina Świetlickiego, gdyż po tej zmianie nie ma na liście lektur na tym etapie edukacyjnym żadnego znaczącego polskiego poety z okresu po 1989 r., więc de facto uczniowie szkół branżowych I stopnia nie mają kontaktu z poezją najnowszą i być może nigdy nie będą mieli. Ewentualnie zamiast Świetlickiego warto wpisać do wykazu lektur innych polskich poetów współczesnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tomasz Różycki; • Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki. <p>Ich poezja wpisuje się w wymogi podstawy programowej nie tylko ze względu na wysokie walory artystyczne i umiejętne łączenie tradycji ze współczesnością, ale także zachęca do dyskusji o podejmowaniu odpowiednich wyborów czy decyzji, porusza tematy dotyczące najważniejszych kwestii egzystencjalnych i aksjologicznych. Stwarza sytuacje liryczne umożliwiające rozmowy o akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka.</p>